

Eva Dobrovolná, Vratislav Havlík, Michal Kvasnička,

Tomáš Petr

Energetická politika České republiky – otázka prosaditelnosti

Working Paper č. 30

Příspěvek byl vypracován v rámci předmětu *Analýza policy* katedry mezinárodních vztahů a evropských studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, podzimní semestr 2007.

Brno 2008

Abstract: The aim of this working paper is to analyse the future development of energy policy in the Czech Republic, centred on the political enforcement. To reach this goal, it is necessary to evaluate the possibilities of analysis, to indicate all actors taking share in this issue and to analyse all the possible alternatives of solution with particular emphasis on political enforcement. In this work there are offered five possible alternatives of future development of energy policy. In chapter 6 there are valorized occasional obstacles in finding solution – in this way is quite fundamental the role and participation of the Green Party in the government coalition. In the conclusion there are suggested recommendations to the all propositioned alternatives. In the end, authors of this working paper conclude, that the future condition of energy policy in the Czech Republic is dependent on the constitution of the future government coalition.

Keywords: energy policy, policy analysis, policy cycle, energy conception, energy legislation, actors in energy policy

1. Úvod

Zadavatel požaduje studii bilancující stav české energetické politiky. Ta je v současné době často diskutovaným tématem v souvislosti s prozatím nepředloženým konkrétním řešením problematiky do budoucna. Jelikož je funkčnost energetické politiky strategickým zájmem státu, předložení bilance současného stavu a návrhu řešení do budoucna se jeví jako nanejvýš naléhavý problém.

Cílem tohoto policy paperu samozřejmě není řešit odborné stránky problému, ale zkoumat obecné možnosti řešení na bázi politických rozhodnutí. V práci se tak budeme věnovat vybraným aspektům energetické politiky, které považujeme za důležité, a jejichž řešení by mělo přijít bezodkladně, tedy v krátkodobém horizontu. Primárním cíle práce je zhodnotit možnosti budoucího energetického směřování České republiky se zvláštním důrazem na politickou prosaditelnost nabízených alternativ.

Zvolenou metodologií práce bude analýza stávajících dokumentů týkajících se energetické politiky tak, jak jsou předkládány klíčovými aktéry dané oblasti. Základními prameny této analýzy tak budou především Státní energetická koncepce České republiky¹, programové prohlášení současné

¹ Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády ČR č. 211 ze dne 10. března 2004.

vlády², tiskové výstupy a analýzy státního podniku ČEZ, který zaujímá na energetickém trhu klíčové postavení, policy papery Ministerstva průmyslu a obchodu, platná legislativa ČR, zároveň ale také názory hnutí občanské společnosti, jejichž role bude mít především poradní charakter a jistou důležitost v období prosazování klíčových rozhodnutí. Práce bude zároveň vycházet ze statistických hodnot na základě stavu roku 2006, výjimečně budou užívána dostupná průběžná data roku 2007.

2. Česká energetická politika

2.1 *Současný stav*

Situace, v níž se Česká republika nachází, je specifická aktuální neexistencí problému nedostatků v otázce energetické soběstačnosti, vnímáme-li situaci optikou aktuálních čísel. ČR vyrábí mnohem více energie, než spotřebuje. Podle různých studií se daná situace však velmi pravděpodobně brzy změní, a to především kvůli každoročně narůstající spotřebě energie v ČR.³ "Tempo výstavby nových zdrojů neodpovídá nárokům trendu růstu spotřeby a již po roce 2015 hrozí nedostatek výrobních kapacit" (analýza ČEZ, tamtéž).

Dalším bodem potenciálního problému je také neexistence shody na jeho řešení, respektive absence vůle najít konsensus. Diskuse probíhající napříč politickými stranami nevnímá následky neřešení potenciálních výzev a řídí se tak jen programovými dokumenty politických stran. Právě tomuto bodu bude v práci věnován zásadní prostor.

2.2 *Současná energetická politika ČR optikou konceptu politického cyklu*

Vezmeme-li v úvahu jednotlivé etapy konceptu politického cyklu⁴, je nutné rozlišovat mezi politikou vlád ČSSD a politikou současné vládní koalice. Na první pohled je patrné, že zde neexistuje kontinuita a jedná se o dva odlišné politické cykly. Zatímco vlády ČSSD se dostaly ve

² Programové prohlášení vlády z roku 2006.

³ Podle aktuálních propočtu ČEZ by roční spotřeba energie v ČR měla stoupnout o zhruba 40 TWh na více než 100 TWh (srov. <http://www.cez.cz/cs/energie-a-zivotni-prostredi/jaderna-energetika/realita-a-myty-o-jaderne-energii.html>).

⁴ Koncept politického cyklu viz. Fiala, Schubert 2000: 75-86.

fázích politického cyklu víceméně až po fázi *selekcce* (výběru vhodné alternativy) a přechod do fáze *implementace* (uvedení politiky do praxe) byl narušen ukončením činnosti vlády, nová vláda premiéra Mirka Topolánka do předešlé fáze *implementace* nevstoupila a vrátila celou problematiku na samý začátek. Jak bude později ukázáno v případě politické prosaditelnosti jednotlivých řešení, důvodem nové fáze *iniciace* (nastolení debaty ohledně dané politiky) je výrazně odlišný názor koaliční Strany Zelených, která odmítá jadernou energetiku a zabraňuje tak kontinuálnímu navázání na stávající státní energetickou koncepci. Lze tedy konstatovat, že se řešení budoucnosti výroby energie v ČR nachází v současnosti maximálně na pomezí fází *iniciace* a *estimace* (fáze analýzy problémové situace, která vyplývá z fáze *iniciace* a navrhuje alternativy jednání a konkrétní návrhy pro jednání) a nemá ve střednědobém kontextu potenciál pokročit do fáze *selekcce*, právě kvůli nejednotnému postoji vládních stran, které oficiálně deklarovaly "zmrazení" jakýchkoli diskusí na téma jaderná energetika, která se v očích minulých vlád jevila jako nadějně řešení.

2. 3 Předchozí snahy o řešení problému

Předchozí snahy řešit jakýmkoliv způsobem danou problematiku narážely především na neschopnost najít konsensus v otázce řešení. Základním krokem byla dostavba JE Temelín, která řešení problému v zásadní míře oddálila. Jako relevantní počáteční okamžik snah o řešení dané problematiky (jakkoliv tyto snahy existovaly již dříve) lze označit např. dokument Energetická politika schválený usnesením vlády České republiky č. 50 ze dne 12. ledna 2000.

Již tento zmíněný policy paper, napsaný v době před finálním dokončením stavby jaderné elektrárny Temelín, předpokládal nutnost řešení problému, a to i se zmíněným datem roku 2015. Výroky vlády Miloše Zemana typu "další rozvoj jaderné energetiky je jedním z možných způsobů krytí potřeb elektřiny v období po roce 2015" atd. dávají jasně najevo, že zmíněné datum je víceméně oficiálně používaným zlomovým okamžikem, za kterým je třeba mít nalezené vhodné řešení (viz Energetická politika 2000).

I Státní energetická koncepce ČR z roku 2004 počítá s možností výstavby nových jaderných elektráren, stejně jako se zvyšováním podílu energie vzešlé z trvale obnovitelných zdrojů na celkovém objemu energie vyrobené v ČR (srov. Státní energetická koncepce ČR 2004).

S těmito dvěma klíčovými dokumenty je však v zásadním nesouladu Programové prohlášení vlády premiéra Mirka Topolánka z roku 2006, které mimo jiné uvádí: "*Vláda nebude plánovat a podporovat výstavbu nových jaderných bloků a na základě konsenzu všech tří politických stran zúčastněných na vládě zřídí po konzultaci s opozicí nezávislou odbornou komisi k posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém horizontu.*" (viz Programové prohlášení vlády 2006). Z daného tvrzení sice na jedné straně vyplývá vůle problém řešit, na straně druhé se však vláda a priori zbavuje možnosti řešit jej rozvojem jaderné energetiky. Odmítnutí jaderné energetiky jako možnosti řešení je zásadním momentem celého problému.

2. 4 Zhodnocení rozsahu a akutnosti problému

Rozsah problému se v jeho nejaktuálnější podobě omezuje na nutnost vyřešit primárně dva problematické body. Tím základním je zajištění energetického dostatku ČR po roce 2015 resp. 2020. Suroviny pro výrobu energie nejsou tím nejaktuálnějším problémem, neboť ČR stejně již v dnešní době není v situaci, kdy by se mohla spoléhat pouze na vlastní těžbu uranu.

Druhým problémem přímo souvisejícím s tím prvním jsou výroky mnohých politiků, které jsou, jak bude demonstrováno v kapitole o prosaditelnosti, v přímém rozporu s rychlým řešením problému. Jsou zpochybňována zmíněná data, problém se relativizuje atd.

Energetická soběstačnost nepřímou souvisí s politickou suverenitou státu. Lze jednoznačně tvrdit, že stát, který není schopen zajistit vlastní výrobu 100% energie, kterou spotřebuje, se dostává do závislosti na těch, kteří mu ji prodávají. Kromě této politické proměnné tu hraje samozřejmě roli i otázka ceny jednotky energie, která se může v kontextu závislosti státu na importu energie zvýšit. Jedním ze tří hlavních hesel Státní energetické koncepce ČR je ostatně tzv. maximální nezávislost, charakterizovaná jako

1. nezávislost na cizích zdrojích energie
2. nezávislost na zdrojích energie z rizikových oblastí
3. nezávislost na spolehlivosti dodávek cizích zdrojů

(Zdroj: Ministerstvo průmyslu a obchodu)⁵

⁵ Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004. Spadá do působnosti Ministerstva průmyslu a obchodu.

Význam problému je dále zvyšován bezvýchledností řešení, především v souvislosti s mnoha sekundárními otázkami. Těmi jsou, sumarizujeme-li dostupné zdroje, především tyto:

1. Otázka dalšího rozvoje jaderné energetiky v ČR.
2. Zároveň nutnost plnit úmluvu OSN o snížení emisí skleníkových plynů a tomu přizpůsobit řešení energetické budoucnosti.
3. Zároveň plnit závazky členských států vůči EU⁶ - to je přibližovat se hranici 22,1% energie z obnovitelných zdrojů, do roku 2010 ČR plánuje dosáhnout hranice 8%, do 2030 pak 19%.⁷
4. Především v případě rozhodnutí se pro jaderné řešení získat souhlas občanů.
5. Do rozsahu problému lze také započítat otázku transparentnosti rozhodování klíčových orgánů o energetické koncepci ČR v souvislosti s nemožností parlamentu schvalovat tento klíčový dokument. I tato otázka tak musí být obsažena v jakékoliv analýze energetické politiky v souvislosti s často zmiňovanými námitkami proti netransparentnosti vlády atd.⁸

3. Možnosti analýzy energetické politiky ČR

3.1 Možné přístupy

Současná situace vyžaduje nezbytné provedení několika analýz. Zaprvé odborných, zabývajících se efektivitou různých typů elektráren, ekonomickou stránkou problému atd., a zadruhé politologických analýz zkoumajících obecný rámec problematiky s důrazem na analýzu dopadů energetické závislosti na daných zemích nebo na otázku prosaditelnosti daných navržených řešení ve stranicko-politické aréně, tj. ve vládě či parlamentu.

⁶ Srov. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/77/ES ze dne 27. září 2001 o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu s elektřinou, on-line verze (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:283:0033:01:CS:HTML>).

⁷ Srov. Euroskop.cz, on-line text (<http://www.euroskop.cz/40527/110881/clanek/energeticka-politika-evropske-unie/ceska-republika-a-energeticka-politika-eu/>).

⁸ Srov. např. zpravodajský server novinky.cz, článek: ČSSD se nepodařilo rozklížit koalici na energetice, on-line text (http://www.novinky.cz/ekonomika/energeticka-koncepce-cssd-snemovnou-neprosla_125277_p8qcn.html).

Oba typy analýzy (ekonomická i politologická) jsou na sobě bezpochyby závislé a odborná analýza nemá význam bez zajištění alespoň minimální šance prosaditelnosti zvolených řešení. Právě druhý zmíněný typ analýzy, tedy analýzu potenciaální politické prosaditelnosti se nyní pokoušíme nabídnout.

Právě otázka, jakým způsobem bude Česká republika v krátkodobém horizontu získávat elektrickou energii, je totiž zásadním tématem pro další rozvoj celého národního hospodářství, a jako takové musí být toto téma především prosaditelné napříč celou politickou scénou v ČR. Je tedy nezbytné nalézt takové řešení, které bude přijatelné pro všechny podstatné aktéry, kteří mají v rámci energetické politiky reálný vliv na její budoucí podobu.

3. 2 Analýza politické prosaditelnosti koncepce české energetické politiky

Cílem této práce je poskytnout **analýzu politicky prosaditelné koncepce výroby elektrické energie v České republice**. Budou proto definovány možné alternativy řešení neuspokojivého stavu energetické politiky České republiky, se zvláštním důrazem na možnosti jejich prosazení. Z předložených variant bude následně zvolena ta alternativa, která je podle názoru autorů nejlépe prosaditelná. Tato bude následně odpovídajícím způsobem podrobně rozpracována.

4. Aktéři

4. 1 Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR

Základním dokumentem, který má vliv na energetický průmysl je Státní energetická koncepce. Jedná se o strategický dokument, který obsahuje třicetiletý výhled „*vyjadřující cíle státu v energetickém hospodářství v souladu s potřebami hospodářského a společenského rozvoje, včetně ochrany životního prostředí, sloužícím i pro vypracování územních energetických koncepcí*“ (zák. 406/2000 Sb., §3, odst. (1)).

Tento základní dokument je zpracován Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky, které jej předloží ke schválení vládě.

Dohled nad jejím naplňováním je opět svěřen Ministerstvu průmyslu a obchodu, které je ze zákona povinno alespoň jednou za pět let provést vyhodnocení koncepce a o výsledcích tohoto vyhodnocení informuje vládu. Pokud se po vyhodnocení ukáže energetická koncepce jako

nevyhovující, je ministerstvo povinno zpracovat patřičné změny a opět je předložit ke schválení vládě. (viz zák. 406/2000 Sb., §3, odst. (3))

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že hlavní odpovědnost za energetické směřování státu sdílí Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR a vláda ČR jako aktér schvalující energetickou koncepci.

4. 2 Nižší územní celky

Odvozeně se na procesu tvorby energetické politiky podílí i nižší územně správní celky. Územní energetická koncepce přímo vychází ze Státní energetické koncepce. Obsahuje cíle a principy energetického řešení na úrovni kraje, statutárního města a hlavního města Prahy, je schvalována na období dvaceti let, s možností doplnění a úpravy v případě potřeby. (viz zák. 406/2000 Sb., §4, odst. (1))

Jelikož autorem Územních energetických koncepcí jsou krajské úřady, magistráty statutárních měst a Magistrát hlavního města Prahy v přenesené působnosti, můžeme i je identifikovat jako aktéry působící v procesu tvorby energetické politiky. Jejich vliv na proces je však odvozen od vládou schváleného programu.

4. 3 Vládní strany

Jak již bylo zmíněno, hlavní odpovědnost za přípravu energetické koncepce nese Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR. Z této skutečnosti logicky vyplývá, že zásadní vliv na prvotní podobu energetické koncepce má ta politická strana, již v rámci koaličního vyjednávání případně Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR.

Při přípravě energetické politiky je ovšem nezbytné zohlednit nutnost schválení energetické politiky vládou – předložená koncepční varianta tedy musí v dostatečné míře zohledňovat postoje všech koaličních partnerů, a to v takovém poměru, v jakém jsou rozloženy hlasy ve vládě. I když totiž strana vládní koalice neprosadí svůj záměr dosadit do čela dotyčného resortu svého člena, stále ještě si uchovává významný vliv na energetickou politiku prostřednictvím svého působení ve vládě – tím, že energetickou koncepci neschvaluje parlament, ale vláda, má tedy malá strana

vládní koalice mnohem větší vliv než největší opoziční strana, nehledě na zastoupení v parlamentu.

Pokud strana vládní koalice výrazně nesouhlasí s výstupem projednávané politiky, může svým jednotným postojem (který je nutné předjednat na grémiu dotyčné strany) celou politiku zablokovat a vynutit si tak její změnu či alespoň úpravu.

4. 4 Opoziční strany

Jelikož Parlament ČR nemá pravomoc schvalovat energetickou koncepci, vliv politických stran, které nejsou zastoupeny ve vládě, je značně omezen. Jako legislativní orgán sice parlament schvaluje související legislativu, ale vliv opozice v jeho rámci je omezen pouze na interpelace.

Jinou roli však může sehrát zákulisní vyjednávání – opozice se může snažit pomocí kuloárů vnést nesoulad do vládní koalice (například pohled ODS na jadernou energetiku je mnohem bližší ČSSD, než Straně Zelených), obecně však můžeme říci, že zásadní vliv na energetickou politiku je opozičním stranám upřen.

Mohou však prosazovat svůj vliv nepřímou – příhodným kanálem jsou média. Tiskové konference, rozhovory čelných představitelů opozičních stran či tisková prohlášení formují názor veřejnosti a tím i nepřímou ovlivňují názor vládních politických stran. Role opozice je tak především kritická, přičemž jejím hlavním cílem je nabídnout alternativu, jejíž výhody by se měly v ideálním případě promítnout do volebních výsledků.

4. 5 Lobby

Již od procesu přípravy Státní energetické koncepce (i v průběhu projednávání ve vládě) až po definitivní schválení vládou České republiky, se do tohoto procesu ve větší či menší míře zapojují různé zájmové skupiny a skupiny občanské společnosti. Jejich cílem je ovlivnit výslednou politiku co nejvíce ve směru, kterým leží jejich zájmy. Je ovšem nutné si uvědomit zcela markantní rozdíl v jejich možnostech skutečně ovlivnit podobu konečného výstupu. Státní podnik ČEZ, jako hlavní lobbysta a zastávce jaderné energie, má nepoměrně větší vliv (a především možnosti) zohlednit své zájmy, než občanské sdružení Jihočeské matky vystupující striktně proti jaderné energii. Šance menších aktérů, kteří nedisponují takovými zdroji, aby mohli přímo vyvažovat

negativní ohlas veřejnosti (jako to činí ČEZ při poskytování finančních prostředků na rozvoj obcí v okolí jaderné elektrárny Temelín) je tak především v oblasti mobilizace společnosti a schopnosti upoutat mediální zájem.

Nicméně všichni tito aktéři vstupují do procesu tvorby energetické politiky a je úkolem jednak Ministerstva průmyslu a obchodu, jednak samotné vlády, aby jejich postoje zohlednili při tvorbě koncepce této politiky. Závísí tedy na důležitosti a schopnostech jednotlivých nestátních aktérů, kdy se do procesu přípravy zapojí – je logické, že nejjednodušší cestou je snažit se ovlivnit již podobu připravované energetické koncepce, úroveň ministerstva je pro lobbující aktéry snadněji dosažitelná než úroveň vlády. Na druhou stranu má však aktér schopný lobbovat přímo ve vládě výrazně větší vliv na podobu výsledku.

Pro malé subjekty se otevírá pole působnosti o úroveň níže, při přípravě jednotlivých územních energetických koncepcí – zde dostávají možnost zapojit se i aktéři, kteří nemají dostatečné kapacity prosazovat vliv na státní úrovni (do této skupiny můžeme zařadit držitele licencí na výrobu elektrické energie z malých zdrojů – např. malé vodní či větrné elektrárny). Aktérem, který má za úkol zpracovat jejich podmínky a zohlednit jejich zájmy je pak příslušný krajský či magistrátní úřad (viz výše).

4. 6 Vláda ČR

Bezesporu hlavním a nejdůležitějším aktérem celého procesu tvorby energetické politiky České republiky je vláda ČR. Tím, že do procesu přípravy a schvalování energetické politiky není zapojen parlament, nesdílí vláda odpovědnost za tuto oblast s žádným jiným aktérem a jako jediný schvalovatel nese odpovědnost za přijatelnost a politickou průchodnost energetické politiky. Má tedy také povinnost udržovat a rozvíjet informační kanály, aby byla schopná zohlednit v adekvátní míře zájmy a postoje všech aktérů zapojených do procesu tvorby policy.

5. Analýza alternativ

Ve výše uvedených kapitolách došlo k vymezení problematiky energetické politiky, která je v rámci tohoto policy paperu uchopena z hlediska politické prosaditelnosti různých alternativ budoucího scénáře zajištění kapacit výroby energie v ČR. Byli také představeni relevantní političtí

aktéři, kteří budou mít vliv na výběr konkrétní alternativy v momentu, kdy se politický proces dostane do fáze selekce.

V následující kapitole budou představeny základní alternativy, které je nutné zvážit při výběru nejvhodnější koncepce energetické politiky ČR s ohledem na potřebu zajistit do budoucna dostatečné výrobní kapacity nutné pro udržení energetické soběstačnosti ČR. Vycházeno bude přitom z předpokladu, že je v současnosti nutné takovou vládní koncepci definovat především v souvislosti se spekulativní dostatečností těchto výrobních kapacit po roce 2015.

Tyto alternativy je možné shrnout do několika bodů:

1. Rozšíření výrobních kapacit jaderných elektráren, tedy v případě ČR konkrétně dostavět dva nové jaderné bloky v JE Temelín, nebo výstavba nových JE.
2. Modernizace výrobních kapacit uhelných elektráren a výstavba nových uhelných elektráren.
3. Rozšíření výrobních kapacit v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů.
4. Do koncepčního řešení musí být zahrnuty také návrhy na opatření, která by vedla k úsporám energie, tedy i k snížení potřeby vytvoření nových výrobních kapacit.

5. 1 Rozšíření výrobních kapacit jaderných elektráren

Dle Státní energetické koncepce ČR z 10. března 2004 je optimalizace využití jaderné energie „cíl s vysokou prioritou, směřující k optimalizaci podílu jaderné energetiky v rámci dlouhodobě bezpečného energetického mixu, při respektování nezbytných požadavků na bezpečnost jejího provozu. Plnění tohoto cíle přispěje ke snižování ekologické zátěže území ČR, včetně snížení produkce skleníkových plynů. Jaderná energetika rovněž podpoří priority maximalizace nezávislosti státu na zdrojích energie z rizikových oblastí a maximalizace nezávislosti státu na spolehlivosti dodávek cizích energetických zdrojů. Palivo pro jaderné elektrárny lze získat na trzích v politicky stabilních oblastech a jeho zásoby lze vytvořit a udržovat na velmi dlouhé období.“⁹

⁹ Viz. Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004, str. 6, dostupná na <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>.

Apriori však není zmíněna nutnost výstavby nových jaderných elektráren, pouze je jako jeden z cílů státní koncepce zmíněno, že do roku 2030 by se měla jaderná energetika ve struktuře spotřeby primárních energetických zdrojů podílet 20 – 22%.¹⁰

Programové prohlášení současné vlády se však, jak již bylo zmíněno, staví proti rozšíření jaderné energetiky: „Vláda nebude plánovat a podporovat výstavbu nových jaderných bloků a na základě konsenzu všech tří politických stran zúčastněných na vládě zřídí po konzultaci s opozicí nezávislou odbornou komisi k posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém horizontu.“¹¹

Dvě strany vládní koalice (ODS a KDU-ČSL) se k problematice rozšiřování výrobních kapacit jaderných elektráren ve svých volebních programech přímo nevyjadřují. ODS k tématu jaderné energetiky pouze zmiňuje, že: „Dostatek energie je krví života moderní společnosti. Odmítáme nezodpovědná populistická gesta (jako je zrušení atomového programu v některých zemích), kterým současná Evropa vděčí za nedostatek elektřiny a z toho vyplývající rychle rostoucí ceny. My je dělat nebudeme.“¹²

Strana Zelených má oproti tomu v otázce rozšiřování jaderné energetiky poměrně ucelený náhled: „Zelení odmítají snahy o pokračování v programu další výstavby jaderných elektráren na území České republiky.“¹³ Navíc Zelení dle svého volebního programu nesouhlasí s budoucností jaderné energetiky: „Zelení budou systematicky odmítat návrhy na výstavbu dalších bloků jaderných elektráren a budou nadále sledovat jako střednědobý cíl vystoupení ČR z jaderné energetiky“ (tamtéž).

¹⁰ Srov. tamtéž.

¹¹ Viz. Programové prohlášení vlády dostupné na <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780> .

¹² Viz. Společně pro lepší život: Volební program 2006, str. 12, dostupný na http://www.ods.cz/volby/webby/2006/download/docs/volebni_program_ODS.pdf.

¹³ Viz. Volební program Kvalita života, str. 15, dostupný na <http://www.zeleni.cz/getfile.php?id=86&cid=247> .

Opoziční strany (ČSSD a KSČM) konečně ve svých programech vyjadřují rezervovaný souhlas ohledně jaderné energetiky: v podstatě shodně další budoucnost jaderné energetiky váží na zajištění požadavku bezpečnosti.¹⁴

V otázce jaderné energetiky nelze pominout také význam skupiny ČEZ, jakožto hlavního lobbysty v oblasti jaderné energetiky. V souvislosti s nedávnými spekulacemi ohledně plánu ČEZ na výstavbu dalších dvou bloků JE Temelín¹⁵ se tisková mluvčí ČEZ Eva Nováková vyjádřila takto: „Původní projekt temelínské elektrárny počítal se čtyřmi bloky a lokalita je na čtyři bloky připravena. V tuto chvíli vyhodnocujeme různé varianty dalšího rozvoje a připravujeme pro ně studie a odborné podklady, plánování v energetice totiž probíhá na desítky let dopředu. Ucelený projekt však neexistuje. ČEZ respektuje rozhodnutí vlády.“¹⁶

5. 2 Modernizace a rozšíření výrobních kapacit uhelných elektráren

Státní energetická koncepce z roku 2004 se vyjadřuje k optimalizaci využití domácích energetických zdrojů takto: „(je to) cíl s velmi vysokou prioritou, směřující k dosažení maximální nezávislosti České republiky na cizích energetických zdrojích. Stát bude preferovat optimální využití všech vytěžitelných zásob hnědého i černého uhlí a dalších paliv, která se nacházejí na jeho území, při dodržování hledisek ochrany přírody a životního prostředí.“¹⁷ Dle Programového prohlášení vlády se také nepočítá s omezením provozu uhelných elektráren: „zůstanou zachovány územní limity těžby hnědého uhlí.“¹⁸

¹⁴ Srov. Základní (dlouhodobý) program ČSSD: Otevřenost novým výzvám, věrnost tradici, str. 60, dostupný na <http://www.cssd.cz/dokumenty/soubory-ke-stazeni/zakladni-dlouhodoby-program-cssd/zakladni-dlouhodoby-program-csdd.pdf> , a Volební program KSČM na období 2006-2010, str. 5, dostupný na <http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3783&item=35527> .

¹⁵ Viz. článek „Urban: ČEZ má hotový projekt na dostavbu dvou bloků Temelína“ z 18.10.2007 publikovaný na serveru www.financninoviny.cz (http://www.financninoviny.cz/win/os-finance/pojisteni/index_view.php?id=277136).

¹⁶ Srov. tamtéž.

¹⁷ Viz. Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004, str. 6, dostupná na <http://www.mpo.cz/dokument5903.html> .

¹⁸ Viz. Programové prohlášení vlády dostupné na <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780> .

Postoje politických stran napříč politickým spektrem jsou pak velice podobné. V podstatě podporují provoz i případné rozšíření uhelných elektráren za podmínky, že bude současně omezován negativní vliv jejich provozu na životní prostředí.¹⁹

V souvislosti s uhelnými elektrárnami je však nutné zmínit, že narozdíl od jaderné energetiky v této oblasti již existuje ucelená strategie. Skupina ČEZ má připravený program obnovy uhelných zdrojů, který je kombinací výměny zastaralé technologie za moderní (tzv. retrofit), výstavby nových tepelných hnědohelných elektráren a řízeného definitivního ukončení provozu některých technicky a morálně zastaralých bloků.²⁰ Cílem této strategie má být zefektivnění práce a prodloužení životaschopnosti uhelných elektráren, a zároveň minimalizace dopadu provozu uhelných elektráren na životní prostředí, konkrétně nejen snižování pevných emisí, ale i skleníkových plynů. Uskutečnění tohoto plánu představuje celkovou investici ve výši zhruba 100 mld. Kč a konkrétní výsledky těchto opatření se projeví v průběhu období 2008–2012. (Srov. tamtéž.)

ČEZ ale na stejném místě připomíná, že v rámci dlouhodobého horizontu ani tato opatření nebudou dostatečnou zárukou pro zajištění dostatečných výrobních kapacit: „I při nejoptimističtější variantě dalšího vývoje ztratí pravděpodobně uhelné elektrárny v závislosti na dostupnosti českého hnědého uhlí v období 2035-2050 postupně svůj dominantní význam.“ (Tamtéž.)

5.3 Rozšíření výrobních kapacit v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů

Často diskutovaným tématem je v současnosti zejména výroba energie z obnovitelných zdrojů, mezi které můžeme zahrnout energii vodní, solární, větrnou a energii vyráběnou spalováním biomasy. Podpora výroby elektřiny a tepelné energie z obnovitelných zdrojů energie je podle Státní energetické koncepce z roku 2004 „cíl s velmi vysokou prioritou, směřující k preferenci obnovitelných zdrojů energie. Stát bude podporovat využívání všech zdrojů energie, které lze dlouhodobě reprodukovat a jejichž používání přispěje k posilování nezávislosti státu na cizích zdrojích energie a k ochraně životního prostředí. Preferovat se budou všechny typy

¹⁹ Srov. volební programy ODS, KDU-ČSL, Zelených, ČSSD a KSČM – viz. seznam zdrojů.

²⁰ Viz. Současnost a blízká budoucnost – program obnovy uhelných zdrojů Skupiny ČEZ <http://www.cez.cz/cs/energie-a-zivotni-prostredi/uhelne-elektrarny/strategie-a-aktivity-cez-v-oblasti-ue.html>.

obnovitelných zdrojů – zdroje využívající sluneční energii, energii větru a vodních toků, geotermální energii i biomasu jako zdroje pro výrobu elektřiny a tepelné energie. Preferovat se bude rovněž využití druhotných zdrojů energie a alternativních paliv v dopravě.²¹

I programové prohlášení vlády preferuje rozšiřování výrobních kapacit v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů: „Vláda podpoří využití obnovitelných zdrojů energie na výrobu tepla tak, aby cenové rozdíly jednotlivých zdrojů nebyly výrazně vyšší než v současnosti. Zjednoduší povolovací proces pro zařízení využívající obnovitelné zdroje energie.“²²

Ze stran vládní koalice akcentují především Zelení a KDU-ČSL svou podporu pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie, zejména je preferována varianta získávání energie spalováním biomasy.²³ ODS pak akcentuje nutnost efektivitu jakýchkoli řešení v oblasti energetiky: „Energetická politika musí být založena na důsledné diverzifikaci zdrojů s důrazem na nejefektivnější řešení.“²⁴ Opoziční strany ČSSD a KSČM pak podobně spojují rozvoj výroby energie z obnovitelných zdrojů energie s trendy v Evropské unii.²⁵

I v případě výroby energie z obnovitelných zdrojů existuje ucelená strategie Skupiny ČEZ. V návaznosti na Akční plán snižování emisí CO₂ Skupiny ČEZ do roku 2020 z března 2007²⁶ plánuje ČEZ „do roku 2020 investovat do rozvoje těchto zdrojů energie celkem 30 miliard korun. Z toho zhruba 20 miliard korun přijde na výstavbu nových větrných elektráren.“²⁷ Zvyšování výroby energie z obnovitelných zdrojů energie je také v souladu se zákonem č. 180/2005 Sb.²⁸

²¹ Viz. Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004, str. 5, dostupná na <http://www.mpo.cz/dokument5903.html>.

²² Viz. Programové prohlášení vlády dostupné na <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780>.

²³ Srov. volební programy Zelených a KDU-ČSL – viz. seznam zdrojů.

²⁴ Srov. volební program ODS – viz. seznam zdrojů.

²⁵ Srov. volební programy ČSSD a KSČM – viz. seznam zdrojů.

²⁶ Akční plán snižování emisí CO₂ Skupiny ČEZ do roku 2020 dostupný na http://www.cez.cz/edee/content/file/energie_a_zivotni_prostredi/Akcní_plan.pdf.

²⁷ Viz. Energie z obnovitelných zdrojů na webových stránkách ČEZ: <http://www.cez.cz/cs/energie-a-zivotni-prostredi/energie-z-obnovitelnych-zdroju.html>.

²⁸ Zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, kterým byla implementována evropská Směrnice 77/2001/ES - Podpora výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů v podmínkách jednotného trhu s elektřinou.

5. 4 Opatření vedoucí k úsporám energie

V případě úvah o jakékoli koncepci energetiky v ČR je také nutné vzít v úvahu možnosti zavedení opatření vedoucí k úsporám energie. Tato opatření jsou opět v souladu se Státní ekonomickou koncepcí: „Efektivní využití energetických zdrojů v celém cyklu – od pořízení, dopravy, skladování, přeměn, až po konečné užití energie je trvalou prioritou Státní energetické koncepce, protože vysoká energetická efektivnost je charakteristikou efektivní a moderní ekonomiky a je podmínkou udržitelného rozvoje.“²⁹

Programové prohlášení vlády pak tato opatření rozvíjí: „V nové energetické koncepci si vláda stanoví za svůj cíl snížení energetické spotřeby české ekonomiky na jednotku HDP o 40 % do roku 2020 a zajistí její vyšší konkurenceschopnost. Vláda připraví novelu zákona o hospodaření s energií, v němž zpřísní požadavky na nové i rekonstruované domy v souladu s požadavky Evropské unie tak, aby se nízkenergetický standard stal běžným u většiny budov. Vláda přijme závazné standardy energetické účinnosti pro autorizaci nových a rekonstruovaných energetických zdrojů, které budou odpovídat evropským kritériím nejlepší dostupné technologie (BAT). Dále navrhne nové národní standardy energetické účinnosti elektrospotřebičů.“³⁰

V otázkách opatření vedoucích k úsporám energie se vzácně shodnou i všechny relevantní politické strany: ODS tvrdí, že: „Energetická politika musí být založena na důsledné diverzifikaci zdrojů s důrazem na nejefektivnější řešení.“³¹ KDU-ČSL o těchto opatřeních hovoří ve spojitosti s principy ekologické politiky: „Ochrana životního prostředí není brzdou, ale naopak pobídkou ekonomického rozvoje. K tomu vede podpora moderních efektivních a úsporných technologií, využívání obnovitelných zdrojů v energetice i dopravě, úspora surovin a energie díky využívání odpadu apod.“³² Zelení dokonce pod kapitolou „Nejekologičtější teplo je teplo ušetřené“ představují program podpory výstavby nízkenergetického bydlení.³³ ČSSD klade také důraz na podporu opatření vedoucích k úsporám energie: „V energetice se zaměříme na úspory a využití

²⁹ Viz. Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004, str. 9, dostupná na <http://www.mpo.cz/dokument5903.html> .

³⁰ Viz. Programové prohlášení vlády dostupné na <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780> .

³¹ Volební program ODS 2006, str. 12, viz. seznam zdrojů.

³² Volební program KDU-ČSL 2006-2010, str. 38, viz. seznam zdrojů.

³³ Volební program Kvalita života (Zelení), str. 17, viz. seznam zdrojů.

energetického potenciálu primárních energetických zdrojů a užívání obnovitelných a netradičních zdrojů v souladu s trendy v Evropské unii.³⁴ A konečně KSČM také klade: „důraz na snižování energetické náročnosti výroby i spotřeby ve všech oblastech života společnosti.“³⁵

5. 5 Evropská unie a energetika

V rámci otázky energetiky je po přistoupení ČR do EU také nutné vzít v úvahu různé směry a trendy utvářející se v rámci EU, které budou mít dopad na energetiku ČR. Nejdůležitějším strategickým dokumentem EU v oblasti energetiky je tzv. Zelená kniha s názvem *Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii* z 8. 3. 2006. V této Zelené knize je definováno šest prioritních oblastí, přičemž v rámci výroby energie mohou být velmi důležité nové cíle týkající se udržitelnosti evropské energetické politiky: „i) rozvíjet konkurenceschopné obnovitelné zdroje a další nízkouhlíkové zdroje a nosiče energie, zejména alternativní pohonné hmoty; ii) snížit poptávku po energii v Evropě; iii) stát v čele celosvětového úsilí o zastavení změn klimatu a zlepšení kvality ovzduší v jednotlivých lokalitách.“

6. Zhodnocení překážek a politické prosaditelnosti

Jak bylo demonstrováno na popisu jednotlivých aktérů, zásadní roli v analýze prosaditelnosti hraje vláda resp. její jednotlivé vládní strany. Je tedy nutné zabývat se dlouhodobými postoji těchto stran a primárně především posoudit, nakolik jsou pro ně zmiňované body programu opravdu klíčové, tedy zda se nejedná o pouhé fráze, které mají nízkou odolnost při vyjednávání. Naráží se tu na skutečnost, že strany jsou mnohdy o jednotlivých bodech ochotny vyjednat a vyměnit neuskutečnění některých svých programových cílů za prosazení svých myšlenek v jiných oblastech.

Rozvoj energie z obnovitelných zdrojů je sice často proklamovaným cílem, jeho obecnost je ale tak vysoká, že se lze jen těžko domnívat, že by s jeho podpořením měl někdo z relevantních hráčů problém. Je však klíčové prosadit záměr státu alespoň rámcově před veřejností, neboť opomíjení tohoto aktéra se nemusí vyplatit. Existují případy, kdy ČEZ se svojí strategií větrných elektráren neuspěl, jakkoliv autority ji podporovaly, neboť nebyla v souladu s názory místních občanů. "...v místní anketě se proti stožárům s vrtulemi postavila drtivá většina obyvatel Slavetic a

³⁴ Základní (dlouhodobý) program ČSSD, str. 60, viz. seznam zdrojů.

³⁵ Volební program KSČM na období 2006-2010, str. 5, viz. seznam zdrojů.

obdobně skončila i stejná akce v sousedních Rouchovanech. Lidé se obávají například toho, že obří větrníky budou plašit zvěř, rušit televizní signál nebo hyzdit krajinu... Nezabralo ani to, když ČEZ vyškrtal z mapy šestnáct stožárů, takže by žádný stroj neměl být blíž než dva kilometry od obce. Místní neoblomilo ani to, že za každý větrník by do obecní pokladny putovalo každý rok až 150 tisíc korun".³⁶

Vliv "zdola" může tedy narůst postupně takových rozměrů, kdy strany samotné (snad kromě Strany zelených) budou přehodnocovat svoje postoje, resp. přesněji formulovat výraz "obnovitelné zdroje energie". Navíc, sledujeme-li přesně čísla navrhovaná jako procentní strop energie z obnovitelných zdrojů, nevyplývá u nich, že by zásadním způsobem pokryla českou energetickou spotřebu.

Nejdiskutovanější variantou je již zmíněný rozvoj jaderné energetiky. Jakkoliv ODS i KDU-ČSL se ve svých oficiálních dokumentech k danému tématu příliš nevyjadřují, z jejich výroků vyplývá, že jsou (především v případě ODS) z velké části spíše zastánci tohoto typu energie, nejsou však připraveni obětovat osud vlády za prosazení tohoto svého postoje. Zelení totiž, jak vyplývá z četných frází jejich programu stejně jako z jejich rétoriky, pokládají právě otázku energetiky za jeden z hlavních bodů programu vlády, mohou se navíc opírat o programové prohlášení vlády, které s další stavbou jaderných elektráren nepočítá. Jakkoliv tato strana nemá potenciál případný opačný postoj především ODS vetovat, osud vládní koalice je vládním stranám přednější a lze předpokládat, že tato situace vydrží až do jejího konce, tedy teoreticky do příštích voleb.

Již uvažovaná programová výměna v případě Zelených, tj. ustoupení od daného bodu programu výměnou za prosazení jiného, je nepředstavitelná a řadí se tak do seznamu spíše matematických možností. Zelení dobře vědí, že by ztratili důvěru svých voličů, což je pro ně příliš vysoké riziko. **Prosazování jaderné energetiky je tak možné pouze za zcela jiné vládní konstelace, tj. po sestavení příští vlády, a to za podmínky, že Strana zelených nebude její součástí.**

Z hlediska prosaditelnosti se jeví jako nejpravděpodobnější varianty buď odložení tématu do období po příštích volbách, či predefinování cílů energetické politiky a soustředění se na rozvoj energie z obnovitelných zdrojů v kombinaci s rozvojem uhelných elektráren.

³⁶ Větrné elektrárny ČEZ narazily na odpor. Lidí a armády. www.aktuálně.cz, 20.5.2007.

7. Závěr a doporučení

Jak již bylo napsáno podrobněji, cílem této práce je poskytnout analýzu politicky prosaditelné koncepce výroby elektrické energie v České republice a definovat možné alternativy řešení neuspokojivého stavu energetické politiky České republiky. Nyní zbývá stručně zhodnotit předložené varianty a zvolit takovou, která je podle názoru autorů této analýzy prosaditelná nejlépe.

7.1 Rozšíření výrobních kapacit jaderných elektráren

Programové prohlášení současné vlády se staví proti rozšíření jaderné energetiky, zřejmě jako důsledek členství Strany zelených ve vládní koalici. Zelení další rozšiřování jaderných elektráren v ČR odmítají, ve střednědobém hledisku mají dokonce za cíl vystoupení z jaderné energetiky.

Pokud má zůstat cílem energetické koncepce nezávislost České republiky na vnějších dodavatelích, pak je ovšem zachování výroby energie z jádra nezbytným předpokladem. Už současný stav, kdy ČR vyrábí více energie, než kolik sama spotřebuje a může tuto energii vyvážit, existuje právě díky možnosti výroby levné energie jadernými elektrárnami. Pokud by měl tento stav (soběstačnost a výroba na export) vydržet i do budoucna, bylo by vzhledem k očekávanému růstu spotřeby elektrické energie potřebné další rozšíření jaderných kapacit. Pokud zůstane zachována současná vládní koalice, nebo pokud bude Strana zelených participovat i na dalších vládních uskupeních, pak je ovšem tato varianta spíše vyloučena, neboť se jedná o zásadní část volebního programu této strany. Pokud by byla vládní angažovanost Zelených z jakéhokoli důvodu ukončena, pak by bylo možné o dalším rozšíření jaderné energetiky v ČR úspěšně politicky jednat a dojít k rozhodnutí. Zbylé politické strany totiž nejsou explicitně proti jaderné energii.

7. 2 Modernizace výrobních kapacit uhelných elektráren a výstavba nových uhelných elektráren

Podle státní energetické koncepce z r. 2004 „stát bude preferovat optimální využití všech vytěžitelných zásob hnědého i černého uhlí a dalších paliv, která se nacházejí na jeho území, při dodržování hledisek ochrany přírody a životní prostředí“. Současná vláda nepočítá s omezením provozu uhelných elektráren.

Jednoznačnou nevýhodou uhelných elektráren je to, že zásob uhlí v ČR bude nevyhnutelně postupně ubývat a podle skupiny ČEZ „i při neoptimističtější variantě dalšího vývoje ztratí pravděpodobně uhelné elektrárénství v závislosti na dostupnosti českého hnědého uhlí v období 2035-2050 postupně svůj dominantní význam“. Vzhledem k tomu, že energetická koncepce musí sledovat dlouhodobé cíle v oblasti energetiky, nemůže ČR nadále stavět svoji energetickou politiku na výrobě elektřiny z fosilních paliv. Je zřejmé, že nejpozději v uvedených letech již bude tento druh výroby elektrické energie upadat. Pokud se budeme držet výše uvedeného přelomového data, za které je označován rok 2015, pak je ovšem nutno s uhelnými elektrárnami nadále počítat, a to dokonce jako s hlavním zdrojem výroby energie. V případě dlouhodobé energetické strategie je nezbytné hledat za uhelné elektrárny efektivní náhradu.

7.3 Rozšíření výrobních kapacit v rámci výroby energie z obnovitelných zdrojů

Jedná se o dlouhodobě diskutované téma, spíše ale zatím jako námět pro vzdálenější budoucnost než pro nejbližší energetické plány. Zatím v debatách většinou převažuje obecné stanovisko, že zdroje využívající sluneční energii, energii větru a vodních toků, geotermální energii či biomasu jako zdroje pro výrobu elektřiny a tepelné energie nejsou natolik efektivní a technologie na využívání těchto zdrojů natolik propracované, aby se mohly na celkové výrobě energie v České republice podílet významnější měrou.

Podíl výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů jistě bude s postupem času narůstat, avšak v dohledné budoucnosti zůstane spíše marginální. Vědecký pokrok v této oblasti může přijít kdykoliv s převratným objevem, s tím ale nelze počítat a stavět na tom. Prozatím je tedy tyto zdroje nutné brát pouze jako doplněk s velkým potenciálem do budoucna, jehož současná efektivita je však nízká.

7.4 Opatření, která by vedla k úsporám energie, tedy i k snížení potřeby vytvoření nových výrobních kapacit

Vláda si dala za cíl snížit spotřebu energie na jednotku HDP o 40 % do roku 2020. To je velmi ambiciózní cíl a je v protikladu s očekávaným předpokladem, že spotřeba energie v Česku bude narůstat (viz výše). Snaha o úspory je jistě užitečná a potřebná, otázkou však zůstává její proveditelnost v realitě, ne jenom v programových bulletínech politických stran. Je jistě rozumné

snažit se o energetické úspory, avšak je nutné počítat i s tím, že se tyto snahy nemusejí naplnit a potvrdí se spíše predikce energetiků o opačných tendencích spotřeby v ČR.

Z tohoto shrnutí je zřejmé, že výsledná vládní energetická politika je přímo závislá na budoucím postavení Strany zelených v české politice, neboť mezi ostatními stranami existuje v této oblasti mnohem větší programová shoda. Lze očekávat, že zůstane-li význam Zelených konstantní (zůstanou vládní stranou) či bude-li dále narůstat (posílí ve volbách do poslanecké sněmovny), pak se bude Česká republika posouvat spíše k modelům energetických koncepcí typu Německo. To by znamenalo postupný útlum jaderné energetiky a větší využívání energie získané z obnovitelných zdrojů (první varianta).

Pokud Strana zelených v příští vládě nebude (případně za určitých okolností i bude, ale s menším politickým vlivem), pak s největší pravděpodobností zůstane zachován a posilován současný energetický model. Tento model bude nadále stát na důsledném využití energie získávané z fosilních paliv těžených v ČR, dalším rozšířením výroby energie z jádra, postupným zapojováním výroby z obnovitelných zdrojů (avšak jen tehdy, dosáhnou-li odpovídající efektivity) (druhá varianta). Snaha o úspory (alespoň zdánlivá) je přítomna v každé koncepci.

Energetická strategie České republiky a její prosaditelnost bude tedy nejvíce ovlivněna budoucí vládní konstelací. Proto ji nelze předvídat s určitostí. Nejeftivnější volbou by byla výše uvedená druhá varianta, tedy kombinace všech možností s důrazem na jadernou energetiku a neunáhlené postupné zapojování obnovitelných zdrojů. Pokud se programy českých relevantních politických stran v této věci příliš nezmění, pak by ani prosaditelnost této strategie nebyla obtížná s výjimkou případu výrazné participace Zelených na vládě. V takovém případě by se nutně musel hledat kompromis, který by se však ve výsledku podobal spíše první variantě.

8. Seznam zdrojů

- Akční plán snižování emisí CO₂ Skupiny ČEZ do roku 2020, on-line verze
- (http://www.cez.cz/edee/content/file/energie_a_zivotni_prostredi/Akcni_plan.pdf).
- Energetická politika schválená usnesením vlády České republiky ze dne 12. ledna 2000 č. 50, on-line text (http://www.oze.cz/dokums/Energeticka_politika_70_2.doc).
- Oficiální portál Euroskop.cz (<http://www.euroskop.cz>).
- Evropská komise (2006): *Zelená kniha: Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii z 8.3.2006*, on-line verze
- (http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy/doc/2006_03_08_gp_document_cs.pdf)
- Fiala, P.; Schubert, K. (2000): *Moderní analýza politiky*, Brno, Barrister & Principal.
- Jaderné elektrárny ČEZ - Mýty a realita, on-line text (<http://www.cez.cz/cs/energie-a-zivotni-prostredi/jaderna-energetika/realita-a-myty-o-jaderne-energii.html>).
- Programové prohlášení vlády, on-line verze
- (<http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20780>).
- Skupina ČEZ, web: <http://www.cez.cz/cs/uvod.html>.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/77/ES ze dne 27. září 2001 o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu s elektřinou, on-line verze
- (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/consleg/2001/L/02001L0077-20040501-cs.pdf>).
- Společně pro lepší život: Volební program 2006 (ODS), on-line verze
- (http://www.ods.cz/volby/weby/2006/download/docs/volebni_program_ODS.pdf).
- Státní energetická koncepce České republiky schválená usnesením vlády České republiky č. 211 ze dne 10. března 2004, on-line verze (<http://www.mpo.cz/dokument5903.html>).
- Úplné znění zákona č. 406/2000 Sb. ze dne 16. srpna 2006 o hospodaření energií, jak vyplývá z pozdějších změn, on-line verze
- (http://abonent.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571D20046A0B2C12571CB00304DEB).
- „Urban: ČEZ má hotový projekt na dostavbu dvou bloků Temelína“, on-line text (http://www.financnioviny.cz/win/os-finance/pojisteni/index_view.php?id=277136).
- Větrné elektrárny ČEZ narazily na odpor. Lidí a armády. 20.5.2007, on-line text (www.aktuálně.cz)
- Volební program KDU-ČSL 2006-2010, on-line verze
- (http://www.kdu-csl.cz/video/Media_15075_2006_2_27_13_35_22.pdf).
- Volební program KSČM na období 2006-2010, on-line verze
- (<http://www.kscm.cz/article.asp?thema=3783&item=35527>).
- Volební program Kvalita života (Zelení), on-line verze

- (<http://www.zeleni.cz/getfile.php?id=86&cid=247>).
- Základní (dlouhodobý) program ČSSD: Otevřenost novým výzvám, věrnost tradici, on-line verze
- (<http://www.cssd.cz/dokumenty/soubory-ke-stazeni/zakladni-dlouhodoby-program-cssd/zakladni-dlouhodoby-program-cssd.pdf>).
- Zákon č. 180/2005 Sb. ze dne 31. března 2005 o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů), on-line verze
- (<http://www.mpo.cz/zprava6697.html>).